

JEVGENIJE VUČETIĆ

Margarita Nehezina

Famous Russian sculptor Jevgenije Vučetić became known for the historical Mamayev Kurgan Memorial Complex built in Volgograd. Margarita Nehezina studied his life and creative path and described his best works in her books. One of the details she mentions is that the artist was a child of a Montenegrin father and French mother.

*Ako se sagleda moj život,
onda rušilačke snage
nijesu pobijedile stvaralačke.*
J. Vučetić

Početak puta

U gradu Dnjepropetrovsku, četiri stotine godina nakon Mikelandela Buonarotija, rodio se Jevgenije Vučetić 28. decembra 1908. godine.

Jevgenije Viktorovič Vučetić – genij monumentalne umjetnosti, poklonio je svojoj velikoj Otadžbini dušu talenta proporcionalno heroizmu njenih ljudi.

Memorijalna tabla na zgradi br. 5 u ulici K. Libknehta
u gradu Dnjepropetrovsku, gdje je rođen J. Vučetić

Monumentalna umjetnost se uvijek smatrala najvećim majstorstvom skulpture. Jevgenije Vučetić je zauzeo posebno mjesto u ljetopisu monumentalne umjetnosti čitavog svijeta.

Jevgenije Vučetić

On je nastavljao da radi u žanru memorijalne skulpture tokom čitavog svoga života. Jevgenije Viktorovič Vučetić se orijentisao na osnovni vid stvaralaštva – veličanstvenost herojske ličnosti.

Grad Dnjepropetrovsk (bivši Jekaterinoslav), podignut je na rijeci Kilčenj 1766. godine na mjestu kozačkog naselja Polovici, po ukazu Jekaterine P. Nepovoljan položaj na močvarnom terenu bio je uzrok čestih bolesti stanovništva. 22. januara 1784. godine objavljen je ukaz Jekatarine o utemeljenju Jekaterinoslava II na rijeci Dnjepar, prema prvobitnom planu favorita carice, kneza Potjomkina, i same Jekaterine. Drugi Jekaterinoslav treba da postane „treći glavni grad Ruske imperije“. Jekaterina II je položila prvi kamen u temelje Preobraženske crkve 9. maja 1787. godine. Nakon njene smrti (1796) razvoj grada je zaustavljen.

Spomenik te epohe postala je arhitektonska znamenitost: Potjomkinov dvorac (1790), Preobraženska crkva – kultni objekat, koji oduševljava svojom svjetlošću i velelepnošću – dugačak više od 150 metara i visok 139 metara (1786).

U julu 1926. godine Jekaterinoslav je preimenovan u Dnjepropetrovsk.

Dio Istorijsko-memorijalnog kompleksa Mamajev kurgan
(izrađen pod rukovodstvom skulptora J. Vučetića)

U godinama pred revoluciju Vučetići su se preselili i živjeli su u gradu Groznom. Nakon Velike oktobarske revolucije porodica se preselila u grad Rostov-na-Donu, koji Vučetić smatra svojim rodnim gradom. Grad je dobio ime u čast mitropolita Dmitrija Rostovskog 1749. godine

Čopor dječaka je osvajao teritoriju grada, koji su oni podijelili na četiri reiona. Djeca su lutala ulicama, dizala buku i besposličila. Među njima se nalazio i Ženja, koji je očaran posmatrao izvanrednu građevinu crkve. Na krupnom licu podbradak je odavao staloženost i čvrstinu karktera, a i ruke su mu uvijek djelovale snažno. U gomili djece bilo je i starijih, ali niko nije pokušavao njega da naljuti. Ogromna građevina ga ushićuje.

Ne zaustavljaj se! – požuruju ga djeca.

Užurbano odmjeravajući duge korake, drugovi se prebacuju preko ulice. Jevgenije je kao omađijan razgledao crkvu.

Skulptura, to je sjajno! – uzviknuo je Jevgenije i glas mu je zadrhtao od uzbuđenja.

Djeca se čude, a Jevgenije stoji kao ukopan, ne pomjerajući pogled.

Ulice grada su se zalijetale u daljinu prema horizontu, koji je ponekad zaklanjalo drveće. Zgrade su pokazivale moć i skladnost.

Nemoj blenuti, posao ne čeka! – zagalamila je rulja i, gurajući se, pojurila dalje. Ženja je ostao.

Gospod je bio prvi vajar, on je izvajao figuru Čovjeka i da bi prenio svoje zakone, za to je koristio kamen. Iz kojega su napravljena prva oruđa čovječanstva? Od kamena. Svoju snagu i umješnost povjeravao je samo kamenu. Sada svaki kamen razotkriva sebe pokazujući svoj karakter i ukoliko se nepažljivim pokretom kamen povrijedi, on može da se raspadne. Kamen se potčinjava samo zakonima ljubavi i saosjećanja, tada on svijetli i raduje se. Crkva je bila izgrađena od kamena.

Ženja je dodirnuo kameni stub sa strahopoštovanjem. Srce je likovalo i ubrzano otkucavalo. On je podigao pogled uvis, stub su

obavili gusti crvenkasti zraci sjajnog sunca, a kamen je nastavljao da grije ručicu dječaka, kao da joj je Svevišnji dodavao snagu i strast prema kamenu. On je nastavljao da stoji ukočen.

Ne zadržavaj se! – požurivala su ga djeca.

Dječak se udaljio od zdanja u teškim premisslanjima. Za sebe on je tražio riječi, kako bi iskazao svoja, burom zahvaćena, osjećanja. Oči su mu se zamaglile. Najednom, Ženja je shvatio da više od svega na svijetu želi da svojim rukama osjeća toplotu i snagu kamena, i da radi sa ovim izvanrednim materijalom.

Jevgenije Vučetić je rođen u porodici intelektualaca. Majka, Ana Andrejevena, Francuskinja, djevojačko prezime – Stjuart, bila je lijepa i vaspitana žena, ona je stvarala pouzdan porodični mir. Jevgenije je uvijek bio srećan sa majkom, koja ga je ljubila i grlila ispred sna. Osjećanje prema prelijepom, prema umjetnosti prenijela je na sina neizmjernom ljubavlju, svojom unutrašnjom i spolnom finoćom. Otac – Crnogorac, po prirodi nagao i gord po karkteru. Mračan i zadubljen u gorka razmišljanja, on je složeno preživljavao događaje, koje je preživljavala sva zemlja. On je bio i na strani bjelogardejaca i u taboru crvenih. Sve to se odrazilo na njegovo zdravlje, i kada je sin napunio deset godina, otac je umro. Teško djetinjstvo je očvrstnulo dječaka. Trudio se da u svemu pomaže majci, koja je radila u školi kao učiteljica.

Ženja je rastao i formirao se kao erudivan inteligent, vragolast mladić i razdražljiv huligan. Među djecom se trebalo utvrditi snagom i izdržljivošću. U Jevgenijevom karakteru su se pojavile crte netrpeljivosti i oštine, koje su ponekad prerastale i u grubost. Ali kada se vraćao kući, komunicirao sa majkom, koja ga je neizmerno voljela, postajao je mekan, pomirljiv i dobronamjeran.

Crtanje je bilo njegovo najomiljenije zanimanje i modelovanje od sredine hljeba. Ovdje je on na sve zaboravljao, osmijehujući se majci sa toplinom srećnim osmijehom, usne su mu bubrile, lice odisalo neizmjernom radošću i velikim zadovoljstvom.

Učeći u srednjoj školi, Jevgenije je sve slobodno vrijeme poklanjao modelovanju. U njegovim ranim đačkim radovima, već se ispoljavao temperament skulptora, nastojanje da se prenese romantika i životna ekspresija događaja koje je slikao.

Poslije završetka škole, Jevgenije se, po savjetu majke, upisao na Rostovsku umjetničku školu. Četiri godine je učio kod izvanrednih pedagoga i umjetnika – realista A. S. Činjenova, A. I. Muhina. Ovdje su ga naučili da radi u kamenu, da ga osjeća, shvati njegovu snagu, prirodu. Kada ga kamenorezac zarezuje, sam kamen mu pomaže i predaje se. Kamenu materijal postaje mutan, mrtav, ako kamenorezac ne razumije kamen, ne uhvati njegovo raspoloženje, ako mu ne pokloni svoju ljubav i poštovanje.

Nadaleko je poznato Mikelandelovo mišljenje: „Svaki kamen sadrži statu, potrebno je samo znati ukloniti sve suvišno i izvaditi je na svjetlost!

Kamen reaguje na ljubav i vještinu! O kamenu treba brinuti, noću ga prekrivati i ako ga obasja pun mjesec, onda će on neizostavno pokazati pukotinu.

Kamen može da razgovara sa majstorom. Poslušaj kako on odgovara, kada po njemu udaraju?

Kamen nije car, već bog!“

Upravo u Rostovskoj umjetničkoj školi Vučetić je nepokolebivo odlučio da postane vajar.

Živjeti i učiti bilo je veoma naporno. Šta znači rad, umjetnost, Vučetić je saznao istovremeno, još dok je bio momče: morao je da zarađuje za platno i boje, a ponekad i za hljeb – zemlja je preživljavala teške dane. Bez obzira na sve teškoće, mladić je shvatao, da za njega nema života bez umjetnosti.

Šta znači borba u umjetnosti saznao je još kao učenik Rostovske umjetničke škole.

Zauvijek se u duši sačuvala sinovska povezanost prema direktoru škole, u prošlosti pokretaču, Andreju Simonoviču Činjenovu, koji ga je ubijedio da skulptura nije beskorisno besposličenje.

Još krajem 1914. godine A. S. Činjenov je dobio dozvolu Ruske akademije umjetnosti za otvaranje privatne samostalne umjetničke škole Donprofobra (Donskog profesionalnog obrazovanja) u Rostovu na Donu. Uzimajući u obzir zasluge Činjenova u oblasti umjetničkog obrazovanja, on je bio postavljen za upravnika. Godine 1928. škola je nazvana Umjetničko- industrijski tehnikum. Napokon je tehnikum prerastao u Rostovsku umjetničku školu. A. S. Činjenov je diplomac Moskovske akademije Stroganova – istaknuti crtač, slikar, učesnik mnogih izložbi, istaknuti pedagog. Na njegove nastavne metode su više puta obraćali pažnju u Ruskoj akademiji umjetnosti, a 1900. godine na svjetskoj izložbi u Parizu udostojene su počasnom bronzanom medaljom (u njegovu čast). Zajedno sa njim, u životu stvaralačkom i pedagoškom radu, bila je njegova žena Marija Mihajlovna – skulptor, crtač, slikar. Umjetnička škola je podarila svijetu i svojoj zemlji značajne umjetnike: J. V. Vučetića, S. G. Koroljkova, ilustratora „Tihog Dona“ M. A. Šolohova i druge.

Pedagoški kolektiv ih je podučavao neumornom radu, primoravao da mnogo rade i u školi i van nje. Oni su mladiće upoznali sa remek-djelima svjetske i realističke umjetnosti. „Što je lik karakterističniji, temperamentniji i strastveniji, što je bliži duhu svoga vremena, to će on duže živjeti. Izvorno umjetničko djelo živi vječno...“ – tome su ih učili iskusni pedagozi.

Godine 1928. Činjenov je oslobođen dužnosti direktora kao predstavnik „stare škole“ u umjetnosti. Za predavače su izabrani modernisti, a za direktora Štajnberg, koji nije priznavao originalni rad. Uz glavnu reklamu novatorstva počele su kadrovske promjene. Ali Vučetić i njegov drug Laktionov su odlazili da posjećuju svoga bolesnog učitelja Andreja Semjonoviča. Oni su ga voljeli i vjerovali su da je iza njega uistinu velika, prava i vječna umjetnost.

Rostov je značio početak životne borbe koja je očvrstnula mladog čovjeka.

Učenje se nastavljalo, a za vrijeme ljetnjeg raspusta Jevgenije je odlazio na rad u Donbas u rudnike Makejevke, gdje je radio na otpremanju i kačenju vagoneta, ili kao mašinovođa dinamomašine. Ova svojevrsna „ljetnja praksa“ mu je pomogla da bolje razumije ljude i da shvati njihovu suštinu. U radnom kolektivu nema pozerstva, ljudi ga ne poštuju. Kolektiv je Jevgenija prihvatao blagonaklono, vidjevši u ovom mladom čovjeku dostojnog druga.

Nalazeći se u rudniku ispod zemlje, pri izlasku na zemlju radovao se suncu, vjetru i svemu živom što ga okružuje, i javila se želja da otputuje tamo gdje ima mnogo sunca.

Umjetnički dar se ispoljio u diplomskom radu mladog J. Vučetića: Fontana, najveću u gradu, kraj teatra Gorkoga, urađena je od grupe statua, koje su iznad sebe držale čašu i bile okružene figurama žaba i kornjača.

Njegov prvi samostalni rad u prirodnoj veličini je grupa skulpturna – mornar na propetom konju, koji puca na neprijatelja. Ovaj rad je kupio Sjevernokavkaski muzej revolucije.

Rostovski umjetnički tehnikum M. B. Grekova (ovako se naziva od januara 2011. g.) i danas predstavlja tradiciju ruske realističke škole. Tehnikum je stalno u centru kulturnog i umjetničkog života Donskog kraja, a takođe aktivno učestvuje na međunarodnim, sveruskim i oblasnim konkursima. Prikazuje se nasljeđe velikih majstora i radovi diplomaca dobijaju visoko priznanje: N. Simonov je postavio više od 70 predstava u pozorištima u zemlji, T. Laptjeva je radila na stvranju dekoracije za filmove „Ataman“, „Grieh“ i druge.

Završivši umjetničku školu, u ljeto 1930. godine, Vučetić se preselio u Samarkand. Ovdje je on ostvario svoju davnašnju želju – da se upozna sa kulturom Istoka. Radeći u kulturno-prosvjetnoj brigadi, mnogo je crtao, radio nacрте, skice, pravio vajarske kompozicije. Mladog radnika su uputili na otkup žita u grad Guzara, Kaška-darinske oblasti. Njega i nekoliko njegovih

Fontana –
obožavno mjesto
za odmor
Rostovčana i
obavezno mjesto
za zaustavljanje u
maršutama
svadbenih
svečanih pratnji

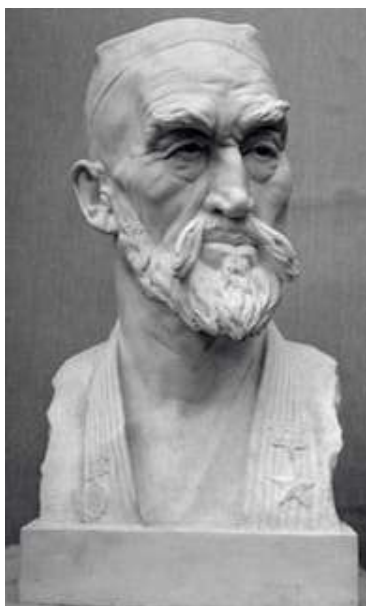

drugova zarobili su Basmaki, koji su se surovo ponašali prema zarobljenicima, ali su graničari uspjeli da ih spasu smrti.

Sjećanja na ova vremena su omogućila da uradi portret uzgajivača pamuka Nijazova. Ovaj starac Uzbek, posvetio je polovinu svoga života preteškom radu. Težak život je ostavio trag na njegovom licu, ali njegove oči iskre srećom radnog čovjeka, on je mudar i pošten čovjek. Vajar je našao odgovarajuće poteze, kako bi pokazao dubok lik čovjeka jakog duhom, visokog dostojanstva. Talenat Jevgenija Vučetića se ogleda u sposobnosti da prenese stanje čovjekove duše majstorstvom kamenoresca.

Godine 1931. Vučetić je doputovao u Lenjingrad da se upiše na akademiju proleterske likovne umjetnosti (tako se tada zvala Akademija umjetnosti). U toj visokoškolskoj ustanovi školovali su se A. Ivanov, K. P. Brjulov, P. I. Kramski, V. I. Surikov, I. J. Repin!

Sa osjećajem duševne uzbuđenosti, sa velikim nadanjima i zanosnim maštanjima, on je ulazio u zgradu Akademije

Portret heroja
socijalističkog rada
Nazarila Nijazova,
1948.

umjetnosti. Doputovao je u Lenjingrad stopom, za kartu iz Srednje Azije nije imao novaca. Na akademiji su mu rekli: – „Mladi čovječe, vi ste rano doputovali, do ispita je ostalo još dva mjeseca. Da li imate gdje i od čega da živite? Slabo? Ne razmišljate da se vraćate nazad? Šta da radimo, jedino čime vam možemo pomoći je da vas privremeno zaposlimo u luci. Nijeste ranije radili? Radili ste u rudniku. Tada neće biti strašno.

I Jevgeniju Vučetiću su dali uput za rad u lenjingradskoj luci.

Prijemne ispite je uspješno položio. Vučetić je postao student. Počelo je učenje, i borba istovremeno.

Klasično nasljeđe svjetske i ruske kulture, predavalo se zaboravu i rušenju. Kada je Vučetić upitao svoga profesora zašto im ne predaju anatomiju čovjeka, uslijedio je kategoričan odgovor:

A da li se to vi pripremate da postanete ljekar?

Ovakav odgovor je začudio mladića i u duši se pojavio nemir. Mladi umjetnik je težio dubljem izučavanju prirode,

razotkrivanju čovjekovog karaktera, a ovdje su studente primoravali da čovjeka slikaju kao ružnu kompoziciju geometrijskih figura. Vučetić je želio da postane veliki umjetnik uz pomoć ozbiljnog školovanja u visokoškolskoj ustanovi. A onda najedanput je vidio kako se, po naređenju ograničenih ljudi, u dvorište izbacuju gipsane kopije djela Mikelandela i Šubina. U mladom čovjeku je rastao bunt. On se ponovo, već odlučno, obratio profesoru:

Zašto nas ne obučavaju obradi mermera?

Da li vi to želite da postanete kamenorezac?

Paulo Trubecki (ruski umjetnik, vajar) je govorio: „Skulptura se formira iz najmanjih pojedinosti: detalja, pokreta, zaokreta, koji razotkrivaju neponovljivost suštine onoga, što se želi prikazati!“

O tome se na Akademiji nije učilo.

Sa grupom studenata Vučetić je oštro istupio protiv. Drugovi su ga podržali. Ali njih su okrivili za konzervatizam i za neposjedovanje inovatorskog duha. Rasprava je bila vatrena.

Vučetiću su rekli:

Ne sviđaju vam se prilike kod nas – mi vas ne prisiljavamo. Izaberite. „Ili ovako, ili napustite“!

I on je, u znak protesta, izabrao posljednje. Godine 1933. demonstrativno je napustio Akademiju, u kojoj je učio svega dvije godine. Vratio se u Srednju Aziju, a zatim u Rostov, stupio je u Društvo umjetnika i aktivno se uključio u život grada.

Ovdje se uspješno završila njegova prva personalna izložba crteža Srednje Azije, kojom prilikom je mnogo modelovao. Nepokolebljivo je rastao autoritet Vučetića kao umjetnika, i kao organizatora, koji je sposoban da oduševi ljude velikim i interesantnim djelom. Ubrzo je on stao na čelo lokalnog udruženja umjetnika.

Uradio je u prirodnoj veličini skicu čuvenog rvača Ivana

Podubnog. Ivan Maksimovič Podubni je profesionalni rvač i atleta, zaslužni glumac RSFSR, šestostruki profesionalni svjetski šampion. Zvali su ga „Ivan gvozdeni“, „Šampion šampiona“, „Ruski vitez“.

Od 1923. do 1924. g. je radio u državnom cirkusu, zatim je tri godine bio na gostovanjima u Njemačkoj i SAD. Godine 1926. o njemu su trubili svi telegrafi na planeti, nazivajući ga „šampionom Amerike“.

Među profesionalcima zapanjivao je ne samo svojom fenomenalnom snagom i majstorstvom, već i dugogodišnjim bavljenjem sportom. Godine 1926. imao je 55 godina starosti.

U godinama Otadžbinskog rata boravio je na teritoriji koja je bila okupirana od strane Njemaca, odbio je da otputuje u Njemačku i da priprema njemačke sportiste, rekavši „...ja sam ruski rvač i to ću i ostati“. Sa scene se povukao 1941. godine kao sedamdesetogodišnjak. U poslijeratnim godinama živio je u jezivom siromaštvu, da bi se prehranio morao je da prodaje sve osvojene nagrade. Ivan Podubni je umro 1949. godine, a sahranjen je u gradskom parku.

Mladi J. Vučetić je izradio spomenik I. Podubnom, na kome su urezane riječi „Ovdje leži ruski vitez“.

Ta etida rvača, modelovana u prirodnoj veličini, bila je vrlo izražajna.

April 1972. g. Na uporno navaljivanje gradskih i oblasnih vlasti podignut je monument „Prvim konjanicima“. On je urađen u alegorijskoj formi, odražavajući događaje iz toga vremena i značio je skulptorsku grupu na masivnom postamentu i postepeno je postao jedan od znakova za prepoznavanje Rostova-na-Donu.

Tada je Vučetić počeo da radi u sferi monumentalne skulpture.

Za Vučetića su to bile godine burnog stvaralaštva, traženje sebe i svoga mjesta pod suncem. Pisao je stihove i eseje, crtao i modelovao, radio na izgradnji Rostovskog dramskog teatra i učestvovao u prazničnom opremanju grada. Njegove

Skulptura Podubnog I. M.

kompozicije „K. J. Vorošilov na konju“ i „Partizanka“ su izlagane 1937. godine na svjetskoj izložbi u Parizu i nagrađene Velikom zlatnom medaljom.

On je svuda trošio svoju neiscrpnu energiju, i svuda je svijetlim djelima zračio njegov talenat u zrijevanju.

Godine 1935. rad mladog skulptora je vidio i visoko ocijenio akademik arhitekture Vladimir Aleksejevič Šćuko¹, po čijem je projektu u ovom gradu građen dramski teatar.

Godine 1911. je udostojen zvanjem akademika arhitekture.

Po preporuci N. Reriha rukovodio je razredom primijenjene kompozicije škole Društva za stimulaciju umjetnika.

Godine 1935. Šćuko i Gelfrejh su se bavili planiranjem i rekonstrukcijom centra Moskve, projekat je završen 1936. godine.

Šćuko se proslavio ne samo u zemlji: teatar u Sočiju, ulaz u Smoljni, teatar u Ašhabadu, Vladin dom u Suhumi, Paviljon

¹ Šćuko Vladimir Aleksejevič (1878–1939) ruski, sovjetski arhitekta, prosvjetitelj.

Bareljef na fasadi zgrade hotela „Rostov“,
koji je takođe urađen pod rukovodstvom Vučetića

SSSR na izložbi u Parizu, zgrada Državne biblioteke u Moskvi, Dramski teatar u Rostovu-na-Donu, na projektu Dvorca Sovjeta radio je 7 godina.

V. A. Šćuko se uvijek kolebao između savremene arhitekture i klasike. Godine 1939. u Moskvi je otvorena Savezna izložba poljoprivrede. Glavni paviljon je izgrađen po projektu Šćuko, Gelfrejha, postao je dominantan na čitavoj izložbi i ovjenčan je skulpturama kolhoznika i kolhoznice sa podignutim snopom pšenice. Posljednjih godina, sa svojim učenikom Gelfrejhom, razrađuje projekat metro-stanice „Elektrozavodskaja“.

On je radio na dekoraciji pozorišta, postavio je 43 predstave i pozorišni crteži se odlikuju slobodom i temperamentom.

I ovaj znameniti neimar, veliki svjetski arhitekta, zapazio je talenat mladog Jevgenija Vučetića. Prilikom izgradnje teatra Vučetić se takođe upoznao i sprijateljio sa arhitektima P. I.

Bareljef u
metro-stanici
„Elektrozavod-
skaja“
u Moskvi

Serbinovim i L. F. Ebergom. Ovo poznanstvo i praktičan rad su bili od velike koristi za budućeg skulptora. Među ovim arhitektima on je na pravi način shvatio šta znači monumentalnost.

Istaknuti graditelj V. A. Ščko za njega je duhovni rukovodilac i učitelj. U svojoj autobiografiji sam Vučetić o tome piše: „Prelomni trenutak u mom životu bio je rad na opremanju Rostovskog teatra sa čuvenim arhitektom Ščko. Ugledavši moje radove on je, tonom koji ne dozvoljava nikakvo suprotstavljanje, kratko rekao: „Neodložno, sada, mladi čovče, vi morate putovati u Moskvu“.

I eto, 1935. godine ja sam se našao u Moskvi. Sa željezničke stanice uputio sam se direktno na gradilište hotela „Moskva“, odlučivši da počnem da radim na opremanju hotela.

Skulptora mi i svojih u Moskvi imamo mnogo, – rekli su mi tamo.

Neće biti posla za vas, putujte nazad, u svoj Rostov.

Skulptora ne trebate – shvatam. A imate li viška modelara? Kao modelar, moguće je.

Samo ćete morati da položite ekspertizu, – s nepovjerenjem mi je odgovorio rukovodilac građevinskih radova.

I, položivši ekspertizu, bio sam primljen kao modelar na izgradnji hotela „Moskva“.

Kada sam regulisao obične stvari, uputio sam se kod Šćuka da bih ga informisao da je naređenje izvršeno.

U noćnim besjedama sa Šćukom, u njegovim savjetima, odobravanjima i oštroj kritici, ja sam usavršavao svoje obrazovanje.

Prvih godina mi je teško bilo u Moskvi. Moje dlijeto je bilo nedovoljno gipko i tvrdo. Šćuko Vladimir Aleksejevič me je podržavao tri godine moralno i materijalno. On je bio moj umjetnički otac.

Godine 1939. Šćuko je umro. Savez arhitekata je raspisao konkurs za njegov nadgrobni spomenik. Komisiji je pristiglo oko sto projekata.

Ja sam želio da uradim skulpturu – portret mog dragog učitelja. Želio sam da ovjekovječim sjaj njegovih živih očiju, usana, poznate mi bore i da ga uradim tako da bi se kroz to živo lice vidio cjelokupan lik čovjeka – jakog, pametnog, talentovanog umjetnika i maštara. Rad je bio teško i surovo iskušenje. Moji koautori su bili arhitekta A. F. Hrakov i A. I. Velikanov. Mi smo ponudili dva projekta. Prva i druga nagrada pripale su našim radovima.

Tako je počeo moj umjetnički život“.

Od Šćuka, Vučetić je naučio upornost u radu, jasnoću cilja i natčovječansku radnu sposobnost. On se ne sjeća da je njegov učitelj nekada odmarao. Šćuko je posjećivao razne sastanke i skupove, odlazio je na prijeme, u krugu prijatelja, a noćima je radio u radionici zajedno sa svojim učenikom.

On je govorio: „Mladi umjetnik nema pravo na zaludno gubljenje vremena. On mora da radi, da stvara, da po mogućnosti učestvuje na svim izložbama i konkursima.

Čovjekov život je kratak i „prozviždati“ ga nije mudro. Treba imati hrabrosti i otpornosti, prihvatati izazove, boriti se i pobjeđivati, i savladivati sve prepreke“.

Vučetić učestvuje u izgradnji Državne biblioteke.

Godine 1940. njega postavljaju za umjetničkog rukovodioca eksperimentalnih umjetničkih radionica Građevinske uprave Dvorca Sovjeta.

Upravo tada je Vučetić stvorio niz oštroumnih psiholoških portreta: V. A. Šćuko, akademika A. D. Speranskog, teoretičara umjetnosti M. V. Babenčikova.

Istorija svjetske umjetnosti razotkriva prirodu oblika. U čovječjem sjećanju se vjekovima čuva sve ono što maksimalno jasno i jednostavno saopštava o duši naroda, njegovim razmišljanjima i očekivanjima, što ima dubok smisao i sadržaj. Sva pronalaženja oblika, svi pokušaji da stvoriš plastične apstrakcije, osudio je najstrožiji sudija – vrijeme. U njegovoj presudi je sve precizno i duboko argumentovano.

Samo onaj umjetnik, koji služi svome narodu i njegovoj budućnosti, ostaje vječno da živi zahvaljujući svojim djelima. Vrijeme čuva samo ono djelo, u kojem se ono samo odslikalo. Ukoliko umjetnik ne zna šta želi da poruči svojim djelom svome narodu, on je osuđen na propast. Umjetnik mora jezikom svoje umjetnosti da ispriča „o vremenu i o sebi“. Jer su istinski umjetnik i njegova individualnost nerazdvojivi od epohe, u kojoj on živi, od društva, za koje stvara i o kome pripovijeda.

Eto to je životna praksa. Mikelandelo Buonaroti je odražavao svoju epohu.

Velika Vučetićeva maštanja – da vidi djela velikog skulptora, ostvarila su se! Šetajući po Rimu, „vječnom gradu“, on se trudio da ne izusti ni riječ, da ne ispusti suvišan zvuk, kako ne bi poremetio osjećanja i doživljaj, koji je ispunjavao njegovo srce.

Kolosalna kolonada uokviruje dvije bujne i vodom bogate fontane. Njihovi vodoskoci se visoko rasprskavaju, osvježavajući zagušljivost vazduha. To je trg crkve sv. Petra. Ovuda, prije pet stotina godina, u svojim iznošenim sandalama, kretao se jedan od najvećih genija, za koje je čovječanstvo ikada znalo, ne uvijek sit, ali za vjeki vjekova veliki. I ovdje lebdi duh velikog Mikelandela. Penjem se stepenicima širokih stepenica i ulazimo u crkvu. Jevgenije Vučetić u mikelandelovskoj „Pijeti“. U „Pijeti“ autor ovaplođuje u svojim grupama novu temu – uzajamnog ljudskog jedinstva u njegovim različitim varijantama.

Nema tih riječi koje bi opisale osjećanja i misli u podnožju ovoga svjetskog remek-djela!

Mikelandelo je ovaplođivao svoje zamisli najprije na papiru i komponovao potrebne figure, čak i ne pogledujući u pripremljene skice, urađene sa originala: u svemu mu je pomagalo žilavo i precizno pamćenje.

Od ravnog papirnog lista on je prelazio na trodimenzionalni model od gline. Modelovao je Mikelandelo slobodno, ne težeći apsolutnoj preciznosti, zato što prelaskom u drugi materijal oblici se ipak moraju izmijeniti. Želeći da naglasi bilo šta i da pojača on ili je dodavao glinu, ili je umanjivao i odrezivao. Zatim je uzimao vosak, vosak i mermer imaju nešto zajedničko – oba su slični na dodir i oba svjetlucaju. On je gajio poštovanje prema svakom materijalu i prilagođavao se njegovim posebnostima: u crtežima perom, njegova crta kao da je pokazivala sastav kože; glinu je primoravao da odražava mekane pokrete tjelesnih formi – stomaka, potisnutog iza torza;

J. V. Vučetić, Radni trenutak

glatki vosak je odlično predstavljao površinu tijela, njenu elastičnost. Ali ni glineni, ni model od voska, nikada za njega nijesu značili uzor; oni su samo služili kao neka polazna tačka, kao gruba skica. Sa dlijetom u rukama on je dobijao nove

rezerve energije: pažljiva razrada modela bi ga vezala kao okovi i primoravala ga da u mermeru radi ono što je ranije bilo urađeno od gline ili voska.

Istinski zanos se skrivao u samom mermeru. Crtanje i modelovanje, za Mikelandela su predstavljali samo razmišljanje. Rezanje mermera označavalo je radnju. On je imao obavezu da mermeru doda uzvišenu duhovnost, predstavljajući čovjeka živim, u svakom nervu i mišiću, svakoj koščici i žilici, u kosi i prstima, očima i usnama. Bukvalno sve je moralo biti živo, ukoliko se hoće veličati čovjekova moć i značaj.

Dva velika vajara u kamenu su mogla da na odlivak prenesu odsjaj, nekakvo zračenje, duboko saosjećanje i ljubav. Harmoničnost i unutrašnji sklad pokazuju najčistije i savršene ljudske osobine. Smisao figura je u ljudskom dostojanstvu, ljepoti njihovih lica i tjelesnih oblika, koji pokazuju veličanstvo čovjekovog duha.

Sa ovom dvojicom ljudi razgovarao je kamen, a oni su prenosili njegove istinske radosti, vajajući živo tijelo na kome se osjećalo pulsiranje, i mrtvo, koje je izazivalo saosjećanje onih koji posmatraju mermer, granit i o njima razmišljaju...

Objašnjenje za ovakvu neobičnu pojavu je da u ljudskom tijelu nema takvih oblika, koje bi bilo moguće nazvati drugostepenim.

I u ovome postoji takođe jedan od najprostijih i istovremeno neobično složenih puteva i načina za osvajanje tajni umjetničke forme.

Jevgenije Vučetić je genije, neumorni trudbenik. Uvijek je izgledao mlađi u odnosu na svoju starost, vragolast, oštrouman veseljak, iskren, oštar u procjenama, uvijek okružen prijateljima. Jevgenije je obdaren nevidljivom, privlačnom snagom i šarmom. Vulkanska energija, kritičan enciklopedijski um, znatiželjan, uvijek spreman da radi, nepopustljiv u odlučnosti da zastupa svoju ideju. Jevgenije Vučetić je svoje savremenike nadilazio i talentom i rijetkom sposobnošću za rad. U njemu se nalazio srećan spoj tananog estetskog osjećaja i sposobnost da razumno i

logično razmišlja, oslanjajući se pritom na iskustvo, pokupljeno iz komunikacije sa ljudima, u procesu učenja i rada, prirodu, umjetnost, klasičnu književnost. Njegovi omiljeni pjesnici bili su Majakovski i Jesenjin, a kompozitori Bah i Betoven.

U dokumentarnom filmu „Epoha u kamenu. Jevgenije Vučetić“, J. V. priča o sebi: „Ja sam strašno srećan čovjek. Mene su, na primjer, strijeljali, ali nijesu ubili; Mene je zatrpao odron u rudniku u Donbasu, na veoma velikoj dubini i nijesam poginuo; u ratu sam kontuzovan, ali ne i ubijen...“

Samo takav karakter može da bude slavljen u čitavom svijetu. U suštini ovo je jedna burna priroda, prebogata stvaralačkim traganjem i idejama, prepuna duhovnog bogatstva i neobičnih stvaralačkih izgaranja.

Jevgenije Vučetić je volio da radi sa mladim vajarima i da na njih prenosi svoje iskustvo. Tako je 1970. godine u Moskvu pozvao Fridriha Sagojana i sa njim počeo zajednički rad na izgradnji memorijalnog kompleksa, posvećenog pobjedi u Velikom otadžbinskom ratu.

Na redovnu Saveznu izložbu u Jerevanu radi otkupa najboljih radova doputovala je komisija Saveza umjetnika SSSR. Na molbu članova komisije, u njenom radu je učestvovao Vučetić. On je izabrao nekoliko vajarskih radova Sagojana. U knjizi „Umjetnik i život“, koju je poklonio Fridrihu Sagojanu, Vučetić je napisao: „Mladom i talentovanom čovjeku, vajar u gigantskih stvaralačkih perspektiva – Fridrihu Sagojanu s najljepšim željama“.

Kako je bio vajar, slikar, arhitekta i pjesnik, on je čitav svoj život posvetio visokoj umjetnosti, njegova djela svakodnevno oduševljavaju hiljade ljudi.

Njegovo neimarstvo demonstrira jedinstvo i harmoniju, rukovođeno sopstvenim iskustvom svoje umjetničke intuicije.

Vučetić nije podnosio besposlicu, rad je za njega bio izvor radosti i ogromnog zadovoljstva. On je spavao ne više od 5 sati i to mu je značilo životnu radost.

„Veliki ljudi su uvijek kontradiktorni“ – rekao je A. Tolstoj.

Stvaralaštvo je složeno, iskonsko. Ko zaustavi stvaralačku misao, takav uvijek riskira da zaustavi progres.

Naizgled oštar i miran, Vučetić je kao umjetnik, kao stvaralac preživljavao sve što se događalo, i preživljeno se zadržavalo u srcu u vidu ožiljaka od preživljenih infarkta.

Jevgenije Vučetić je heroj socijalističkog rada (1967), redovni član prezidijuma Akademije umjetnosti, potpredsjednik Akademije umjetnosti SSSR (1953), laureat Državne nagrde (1946, 1947, 1948, 1949, 1950), nagrade Staljina (1946, 1947, 1948, 1949, 1950), nagrade Lenjina (1970), nagrade Dž. Nehru, narodni umjetnik SSSR, nagrađen je sa dva Ordena Lenjina, ordenom Otadžbinskog rata 2. reda, medaljama. Godine 1958. nagrađen je najvećom međunarodnom nagradom „Gran-pri“.

Mnogi pjesnici su djelima Vučetića posvećivali svoje stihove. Njegovo ime nose škole, ulice, trg, brod.

Prve ozbiljne kompozicije su pobuđene ličnim životnim nazorima i iskustvom, on ih je uzeo iz književnosti, tuđe percepcije, iako su za njega bile rođene, svoje. Nedostatak iskustva, stvaralački poriv umjetnika smetao mu je da pronađe krug svojih tema, sižea. Pronašao ih je u godinama Velikog otadžbinskog rata.

Umjetnik bez stvaralačkih ideja u glavi je ipak što i prosjak, koji besciljno tumara, očekujući nešto i moleći svakog trena.

Kada je hitlerovska Njemačka napala našu domovinu, Vučetić se, kao hiljade drugih patriota, bez obzira što je zbog zdravstvenog stanja bio oslobođen vojničke službe, uputio na front kao dobrovoljac i takođe krenuo u odbranu svoje domovine, stupajući u dobrovoljačku rezervnu vojsku. Tih groznih i tužnih dana skoro da nije ni pomišljao na svoje stvaralaštvo, ni na to da on i za vrijeme rata može da bude u službi umjetnosti vajanjem. On je želio da bude redovan vojnik.

Od rezervnog sastava formirana je redakcija novina „Hrabrost“. Redakciju su popunjavali novim ljudima. U njoj su

se pojavili iskusni novinari: Viktor Kuznecov, Aleksandar Larionov, Boris Barhaš, Nikolaj Rodionov, Vitalij Černih. Nešto kasnije pridružio se Vsevolod Bagricki, najmlađi novinar i tatarski pjesnik Zalilov – Musa Džalilj, čije je legendarno ime, samo nekoliko godina kasnije, postalo simbol velikog ponosa, nepokolebljive hrabrosti.

Rat je brzo zbližavao ljude. Već u vagonu, koji je vozio u pravcu fronta, svi su se osjećali kao kolektiv, koji kao da je formiran prije mnogo godina. Naveče, poslije običnih dnevnih briga, održavani su dispući – rasprave o različitim pitanjima, počev od važnih problema rata i završavajući s umjetnošću.

Zajednički ljubimac i kavgadžija u redakciji bio je Jevgenije Vučetić, koji je dokazivao prednosti plakatnog slikanja. Boris Balhaš je strpljivo tumačio suštinu Ajnštajnovog relativiteta. Skoro uvijek smraćen, Vitalij Černih se na sve obrušavao epigramima, birajući za svoj objekat Jevgenija Vučetića, koji je mogao otvoreno da govori o svojim pozicijama.

Na Volhovskom frontu, gdje je radila redakcija, vode se žestoke bitke. Jedini put je naprijed – prema Lenjingradu. Svaki korak naprijed našu armiju košta kolosalnih žrtava. Na jednoj dionici razvijenog platna, koja je vodila prema sjeveru, prema Lenjingradu, stajao je, čudom sačuvan, čitav semafor, iza koga su se nalazili njemački položaji. Zatvoreni semafor, kao simbol zloslutni, pregrađivao je put prema Lenjingradu.

Divizija pukovnika A. N. Laričeva zajedno sa divizijom I. M. Antjufejeva, vodi bitku, teško osvaja svaki korak, čini čuda od junaštva. Čanovi redakcije, Larionov, Černih, Kuznjecov i Jevgenije Vučetić su proboravili u diviziji pukovnika Laričeva. U redakciju su se vraćali na kamionetu, koji ih je vozio usputno. Kamionet se vješto kretao raskaljanim putem. Razgovor se prebacuje na različite teme. Razmišljanja o opsadi tužna. Na redakcijskom kratkom sastanku su razmatrali: „Mehanizam opsade armije

sličan je opruzi, što je jače zbijaš, to bi vraćanje moralo biti jače. „Njemci su pojačali propagandu i zajedno sa bombama lete leci: „Rusi, pređite u ropstvo kod nas. Kod nas je dobro. Imamo dovoljno votke i hljeba...”

Čuda od junaštva i smionosti pokazuje 327. divizija I. M. Antjufejeva. Hitlerovski radio saopštava o uništenju ove i još nekoliko drugih sovjetskih divizija. Saradnici redakcije su krenuli u „uništenu“ diviziju, kako bi pripremili materijal za novine o tome kako reaguju borci na saopštenje berlinskog radija. Materijal se pokazao gorućim, u kome je takođe odjeknulo obraćanje Političke uprave fronta o otezanju, koje Lenjingrad košta nebrojenih žrtava.

Jedan od članova redakcije armijskih novina „Hrabrost“, najmlađi, Vsevolod Bagricki je poginuo. Tužna grupa novinara toga dana se okupila kraj groba. Na zemlju je padao slab snijeg, zadržavao se na granama jela, primao se na licu mladog pjesnika i nije kopnio. To je posljednji čisti zemni dar, koji je Vsevolod odnosio sa sobom u grob. Ovo su stihovi, koje je Bagricki volio da ponavlja:

Ja vječnost neću,
Zašto ste me sahranili?
Ja tako nisam želio u zemlju
Sa moje zemlje voljene.

Ove parafrazirane stihove Marine Cvjetajeve Jevgenije Viktorovič Vučetić je uklesao na parče furnira, kojim je ukrao grobnicu.

Redakcija je iznajmljivala prostor blizu željezničke stanice, gdje nijesu imali mira ni noću, ni danju od redovnih neprijateljskih bombardovanja.

Pojavljaju se prve radosne vijesti o prvim našim pobjedama pod Moskvom. I evo, praznik u našoj ulici! Njemci ne prestaju da se dive hrabrosti naših ljudi.

Fašistički oficir Rudolf Videman je zlorado zapisivao u svome dnevniku: „... Naša avijacija odlično radi. Iznad močvare, u kojoj se nalaze ruski Ivani, nadnosi se veliki oblak dima. Naši avioni im ne dozvoljavaju da predahnu. A oni se uporno ne predaju. Neka crknu od gladi u ovom kotlu...”

U redakciji je sudbina sastavila značajne stvaraoce sovjetske umjetnosti – izvanrednog grafičara i gravera Fjodora Stepanoviča Bikova, majstora monumentalno-dekorativne skulpture Georgija Ivanoviča Motovilova, Jevgenija Viktoroviča Vučetića, za sada još najmlađeg u ovom sazvežđu. Fjodor Stepanovič je dao mnogo korisnih savjeta graveru Vučetiću, koji je počinjao, poklonio mu je bambusove pločice, komplet raznobojnih dljeteta u zamjenu za onaj koji je samostalno uradio Jevgenije Viktorovič od metalnih parčadi kišobrana. Jevgenije se beskrajno obradovao tako bogatim poklonu.

Za sada su još uvijek svi jednaki. Niko ne osjeća strahopoštovanje pred imenom Vučetića, redakcijskog umjetnika novine, koji je za armijske novine „Hrabrost“ crtao uspjele satirične gravire.

Naleti neprijateljske avijacije su neprekidni. Berlinski radio je objavio da je Volhovski front u potpunosti likvidiran. Ali oni su požurili sa informacijom. Bitke su se nastavljale.

U početku 1942. godine Vučetić je bio postavljen za komandira streljačkog bataljona. Otišao je kao običan vojnik, a napredovao je do kapetana. U jednoj od bitaka je bio kontuzovan. Kao rezultat kontuzije oštećen mu je izgovor, glas je poprimao dikciju lajućeg glasa. Rat nije štedio ni običnog vojnika, ni kapetana. Zbog kontuzije je bio upućen na liječenje u vojnu bolnicu. Nakon liječenja medicinska komisija je zaključila da nije sposoban za strojevu službu.

Vučetić je doputovao u Moskvu, okruženu protivtenkovskim šančevima, čeličnim koljem od željezničkih šina. Neprijatelj, samo što je bio odbačen od glavnog grada, ali smrtna opasnost je, kao i ranije, visila iznad zemlje.

Svijetli plakati sa zidova kuća pozivali su na podvig u ime Domovine. Među malobrojnim plakatima, pročitao je jedan: „Umjetnici – na front“. To je bio plakat sa umjetničke izložbe. On se upoznao sa drugovima iz struke. Razgledao je likovna djela, skulpture i grafike, koja su bila posvećena vojnoj tematici. Posmatrao je to ne očima umjetnika, već očima vojnika. Pokušaji da se naslika podvig našega naroda u nekim slučajevima su bili uspješni, drugi manje. Naslikati dubinu podviga, vjerovatno je mogao samo onaj, ko je preživio užase rata.

Rat je izbacio Vučetića iz stroja frontovaca, ali ga nije mogao izbaciti iz stroja boraca za pobjedu. Dlijeto skulptora je postalo moćno oružje borbe. Život ratnika vremena Otadžbinskog rata u umjetnosti tek je počinjao.

Kapetan Vučetić je radio u studiju ratnih umjetnika M. B. Grekova. Organsku harmoniju, kada se u jednom vojniku spaja i heroj-vitez i običan duševni čovjek, neophodno je izraziti kroz umjetnost.

Vučetić se sjeća epizode sa fronta:

„Poslije žestokog napada naše formacije tek što su protjerale fašiste iz omalenog sela. Još su dogorijevali ostaci objekata, u vrelom vazduhu uzdizao se gust oblak prašine i čađi. Ovo je bilo vrijeme, kada su naši ratnici već osvojili nauku mržnje prema neprijatelju, koji se zvjerski ponašao. Oko šančeva, na grudobranu je sjedio vojnik, sa opuštenim nogama u dubokom rovu, i blaženo je savijao cigaretu.“

Sa ruskog preveo: **Vlado Ašanin**